

Discurs de presentació de les Obreres i els Majorals

Alexandre Navarro

Bétera, 12-VIII-2016

Fotografia: <http://beterainformacio.es/not/2301/la-nit-gran-de-les-obreres-la-nit-gran-del-poble/>

Admirades obreres fadrines.
Respectades obreres casades.
Entusiastes majorals.
Senyora alcaldessa i dignes autoritats.
Benvolgut poble de Bétera; benvingudes, benvinguts i
molt bona nit a totes i a tots.

Abans de res, vull agrair molt especialment la confiança atorgada per la corporació municipal en demanar-me aquestes paraules per a la festa major. Per a mi, que no sóc de Bétera, però que a Bétera em sent literalment com a casa, és un gran honor. I em ve bé, molt bé, perquè jo tinc un deute de gratitud amb Bétera, un deute

d'aqueixos que no es paguen amb diners sinó amb sentiments. Els millors anys de la meua vida com a professor han sigut els viscuts a l'institut d'ací, l'institut de les Alfàbegues, que em permeteren conèixer unes quantes generacions de joves que són el futur i ja el present de la localitat. Per tot això, per motius d'amistat i veïnat, i també professionals, em sent molt honorat per aquest encàrrec. I com que al final, sóc poeta, bàsicament un poeta, he intentat amb major o menor encert, fer un passeig literari i sentimental per Bétera i la seua festa.

Si Bétera fóra una persona, avui seria el dia del seu aniversari, el dia en el qual fa anys i tots els qui l'estimen la feliciten i li desitgen el millor. Les festes d'un poble com és aquest són un espai de pau, d'alegria i de retrobament.

De pau, perquè suposen un trencament amb la batalla diària, i més encara en una època en la qual moltes famílies tenen dificultats per a eixir avant; d'alegria, perquè suposa obrir un parèntesi en les preocupacions i centrar-nos en activitats que ens fan treure el millor de nosaltres mateixos i del nostre municipi.

Retrobament, també, amb el present, amb moltes persones del nostre entorn de qui ens separa la rutina i sols és en ocasions com aquestes en les quals trobem el moment i el lloc per a compartir aqueixa alegria de la qual parlàvem fa un instant. Les festes constitueixen una de les millors expressions de la comunitat humana que forma Bétera, amb totes les seues diferències i varietats, però units per aqueix desig de participació en la vida local, a través de les celebracions d'agost, que recuperen el passat, il·luminen el present i preparen el que ens portarà el futur.

Hem suggerit fa un moment que Bétera podria ser una persona. Per què no? Una persona que ha crescut molt en els últims anys i per això té un cos gran, sòlid i

vigorós, sens dubte. Sabeu? Els antics, fa segles, consideraven que les persones estaven formades per quatre elements: l'aire, l'aigua, la terra i el foc. Recórrer amb el pensament el cos de Bétera és parlar d'aquests quatre elements.

El més cridaner és el foc, clar... El foc ens evoca la cordada -la coetada que enguany recupera el seu àmbit tradicional- que potser constitueix un dels elements més significatius de la festa, amb la seua potència visual, estètica i, evidentment, auditiva, que provoca una apocalipsi domèstica en la nit de l'estiu. El mateix foc, però d'una manera molt diferent, és el que amb la seua calor ha sigut capaç de moure màquines, màquines com el trenet, autèntic símbol de Bétera i cordó umbilical mai no interromput amb els pobles de l'Horta i València. El trenet, amb el diminutiu afectuós, que per a cadascú de nosaltres té una història, una vivència, un significat

L'aigua és un dels altres elements principals. El nom de Bétera evoca l'aigua i el cor de la localitat era l'ullal, estratègic i útil. Tot el terme, bé com a regal de la naturalesa, però majoritàriament com a resultat de l'esforç dels llauradors locals, està recorregut per séquies i canals, que transformaren el secà original en un regadiu fèrtil i esforçat. L'aigua, també, com a element destructor: segur que entre els presents hi ha molts que recorden haver vist aquesta mateixa albereda on som plena d'aigua, en la riuada. L'aigua dóna vida i riquesa, i la lleva de vegades també. Qui no evocaria el barranc del Carraixet? El seu nom és terrible i suggerent alhora. Com un encant perillós, quasi sempre pacífic, però, ai quan desperta!

Els majors creien en l'existència del riu de Bétera, que naixia subterrani a Portaceli i que baixava ocult per entre els termes de Nàquera i de Serra per a aflorar a l'ullal, just ací darrere d'on estem ara. I que per això, afegien, sobre aquest riu s'havien perforat alguns pous amb molt bon resultat.

L'ullal ja ha desaparegut, però ens ha deixat el nom de la partida i el llit fossilitzat per on discorrien les seues aigües, just on ara estem nosaltres, a més de les dues séquies històriques del poble: la d'Alfara i la de Bufilla, i noms com la senda del Molí i la partida de l'Horta Vella. Una partida on trobem també que els beterans de fa 1.500 anys ja sabien aprofitar l'aigua per a usos lúdics i de descans, com és la piscina visigòtica allí trobada. Més avall, a Bufilla, ja al segle XIV el rei Pere el Cerimoniós a la seua crònica explicava que hi havia molta aigua. Potser l'ullal haja sigut qui li donà nom al poble de Bétera i que el nom del poble estiga relacionat amb el naixement de l'aigua. Un element més, doncs, que ens recorda com Bétera també és aigua.

La terra és un dels altres components del cos humà de Bétera. Jo crec que si alguna activitat històricament li ha proporcionat caràcter a Bétera ha sigut l'agricultura. Una agricultura d'esforç i de treball. Una agricultura en constant evolució, i que si avui sembla el regne indiscutible del taronger, nous conreus s'obrin pas en un procés incessant que s'ha repetit al llarg de la història. Si ara el raïm, les figues o l'oli són a Bétera un record del passat, i els més majors poden recordar perfectament un terme predominantment de secà, hem viscut dècades de puixança de la taronja que potser toquen a la seua fi. Qui sap si els beterans del futur veuran tants caquis o magraners com ara nosaltres veiem tarongers... Tot açò, però, ens dóna una idea clara que el llaurador de Bétera ha estat sempre atent a la innovació, preocupat per la millora dels cultius i disposat a millorar una agricultura que pensem que li ha donat caràcter al poble. Una bona mostra és l'activitat, per exemple, la cooperativa local.

Finalment, l'aire, és l'últim dels quatre elements. Per aire podem entendre tot allò invisible, més personal i, si volem, més espiritual o psicològic de les persones. Com és l'aire de Bétera? Què passaria pel cap de Bétera si

aquesta fóra una persona? Seria una persona anciana i jove alhora, d'edat molt elevada però en constant renovació. Amb arrels romanes, visigòtiques, àrabs i cristianes. Si tanca els ulls per a recapacitar, veu la torre Bofilla i les restes visigòtiques de l'Horta Vella, veu els ibers no molt lluny, vora el Carraixet, veu Jaume I acceptant la rendició dels sarraïns i la repoblació del 1610 amb famílies que encara vull existeixen. Seria una persona plena de records, plena d'imatges. I en tot cas, seria una persona amb apreci i afecte perdurables pels propis costums i tradicions. Crec que Bétera constitueix un cas destacable i envejable de solidesa i de cohesió en convertir la festa d'agost en un referent ja no sols per al poble, sinó per a projectar Bétera cap a l'exterior. En una època en la qual tot o quasi tot està subjecte a canvis, a fluctuacions i a revisions constants, ompli el cor de goig veure imatges de la festa de principis del segle passat o de finals del segle XIX (o la deliciosa pel·lícula del 1926) i reconèixer sense dificultat els mateixos elements en la celebració que podem tindre aquests dies entre nosaltres.

5

Mireu, abans parlàvem del *jonqueral*. Un *jonqueral* és el lloc on hi ha molts joncs, que és una planta que creix en mates. Hi ha un exemple molt conegut, el de la mata de jonc. Un a un, els joncs poden ser arrencats per un xiquet, però nuant tota una mata de jonc amb una corda, ni deu homes amb tota la seua força poden desarrelar-la. Per això, per a ser forts, cal estar units. El futur demana ser poble no de manera individual, un a un, o una a una. El futur ens demana ser poble amb unió i d'acord en allò que beneficie la comunitat humana que és poble de Bétera. Si l'origen de Bétera és l'ullal, és el *jonqueral* que creixia al seu voltant, el futur també passa per unir sòlidament el cos de Bétera així com està unida la mata de jonc vora l'aigua.

I ja per al final, el millor. La plasmació en persones del protagonisme de la festa, que són les Obreres i els Majorals. Cal destacar i agrair el sacrifici que aquestes

persones, i les seues famílies i persones del seu entorn, realitzen per a que Bétera segueisca any rere any amb les festes. Un esforç personal i de recursos important, llevant molt de temps i molta dedicació durant els dos anys anterios a altres assumptes particulars. El simbolisme de la tradició bellíssima de les alfàbegues no podria tindre millor suport que les persones que la fan possible en l'ofrena a la Mare de Déu d'Agost. En la seua diversitat, en la seua varietat, en la seua múltiple personalitat, les obreres i els majorals saben any rere any prendre-li el pols a Bétera i certificar que té bona salut, tan bona com per a poder alçar el cap i manifestar una voluntat pròpia, un caràcter singular atorgat, en bona part, pel manteniment d'unes tradicions sempre renovades. Dir gràcies seria poc, perquè obreres i majorals formen part d'una línia que sorgeix d'entre les boires del passat i es projecte en el futur encara per vidre. A aqueixa línia en el temps és on podrem subjectar-nos per a sentir-nos poble, per a sentir-nos Bétera.

No vull deixar-me en el tinter el símbol meravellós, excels i sublim de la festa, que són les alfàbegues. El seu nom científic, *Ocimum basilicum*, ens remet a la creença dels antics grecs en que l'alfàbega era la reina de les plantes aromàtiques. *Basileus*, en grec, significa rei. Com a ofrena és immillorable, com a present, una delícia, i com a futur, el premi de l'esforç de les persones que fan possible, any rere any, l'autèntic miracle d'aquesta planta. Sabeu? Quan a les notícies veig les imatges del ritual del notari que mesura l'alçària de les plantes per a marcar el rècord, jo crec que el notari no mesura en centímetres, sinó en sentiments. En sentiments d'alegria, d'esforç i de lluita, per perseverar en la tradició i millorar any rere any l'esforç, l'emblema i la passió invicta d'un poble.

I ara permeteu-me, humilment, que us llegisca un poema meu. Fou publicat fa tres anys en un dins un llibre titulat "Encesa fotografia", que està ple de referències a Bétera.

Es titula, precisament, “Cançó de Bétera”. Un poema d’amor a una persona o a un poble.

*Pàtria feliç de les vinyes,
alters al migdia solar!*

*Camí que es perd en l’ombra,
figuera antiga que torna a peu.*

*Parets velles i morter sec:
quina pluja, el teu deler!*

*A la ziga-zaga vaig pel teu carrer,
flors noves i cànters a l’escudeller.*

*A la ziga-zaga del meu voler,
seguesc l’amor com si fóra un roder.*

*A la ziga-zaga el que jo puc fer,
és doldre’m amb espines de roser.*

*A la ziga-zaga el món sencer
que mamprèn i acaba al teu carrer.*

Moltes gràcies, bona nit i bones festes.